

АНОТАЦІЯ

Чжоу Є. Проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта. Музичне мистецтво. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2020.

Зміст анотації

У дослідженні представлено теоретичне обґрунтування та запропоновано нове розв'язання проблеми формування художньо-емоційного досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва як чинника їх підготовленості формувати такий досвід у школярів на основі спеціально спроектованої фортепіанної підготовки.

Актуалізовано проблему гармонійного розвитку психічних сфер особистості, значення її емоційної сфери для процесів соціалізації та адаптації в суспільстві. На основі аналізу наукових концепцій щодо емоційної сфери особистості, її «афективного домену» (Д. Кратвол, Б. Блум, Б. Масія (D. Krathwohl, B. Bloom, B. Masia)) та впливу на неї мистецтва зроблено наголос на феноменології художніх емоцій та художньо-емоційного досвіду. Обґрунтовано актуальність його формування в майбутніх учителів музичного мистецтва як чинника ефективного впливу на емоційну сферу школярів у подальшій фаховій діяльності. Звернено увагу на педагогічний потенціал фортепіанної підготовки, у межах якої майбутні вчителі музичного мистецтва набувають власний художньо-емоційний досвід та підготовленість формувати його у школярів. Разом із тим зазначена послідовність потребує спеціального методологічного та методичного забезпечення, відсутність та слабка розробленість якого викликає низку суперечностей. Зокрема, між художньо-емоційним потенціалом фортепіанної музики й поліфункціональністю фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та відсутністю

методичного забезпечення щодо їх підготовленості до формування художньо-емоційного досвіду сучасних школярів та ін. На основі встановлених суперечностей, актуальності та нерозробленості методичного забезпечення підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва цілеспрямовано формувати художньо-емоційний досвід школярів на ґрунті фортепіанної підготовки, визначено науковий апарат дослідження, а саме: мета, об'єкт, предмет та завдання.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці й експериментальній перевірці методики проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва задля досягнення їхньої підготовленості до формування художньо-емоційного досвіду школярів. Відповідно до мети об'єктом дослідження визначено фахову підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва; предметом дослідження – методику проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів.

Показано, що феноменологія художніх емоцій характеризується сполученням із соціальними явищами, що дозволяє їх інтерпретацію як різновиду вищих соціальних почуттів. Разом із тим художні емоції підпадають під вплив властивих людині психічних станів, що супроводжують процеси відчуття, сприйняття, мислення, дії. Накопичення фонду таких емоцій створює культурно-особистісний конструкт – художньо-емоційний досвід. Художньо-емоційний досвід особистості представлено як накопичений обсяг емоційного реагування на події, відображені у творах мистецтва специфічними засобами, які викликають у особистості конгломерат емоційного, когнітивного та оцінного відгуку на основі пережитого та запам'ятованого реагування під час попередніх художньо-перцептивних процесів, що зафіксовані як ментальні репрезентації. Фаховий аспект об'єктивації художньо-емоційного досвіду представлений у проєкції на фортепіанну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва в координатах їх функціонально-методичного взаємозв'язку.

Визначено сутність художньо-емоційного досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва як інтегрального фахового утворення, що концентрує ментальні репрезентації художніх емоцій, на основі яких формуються еталони художньо-емоційних переживань, уміння когнітивного та оцінного відгуку, здатність спрямовувати художньо-емоційне осягнення виразного змісту твору на музично-освітній процес з метою формування художньо-емоційного досвіду школярів. Зазначена якість виконує функції, реалізація яких уможливорює оцінювання художньо-емоційного змісту музичного твору (оцінно-когнітивна функція); його контекстний аналіз на тлі стратифікаційної актуалізації ментальних репрезентацій інших видів досвіду (інтегрально-конвергентна функція); трансляцію осягненого художньо-емоційного сенсу твору в педагогічно-перформативному процесі (художньо-комунікативна функція).

У дослідженні визначено сутність підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів. Це інтегроване фахове утворення, яке забезпечує здатність до цілеспрямованого педагогічного впливу на емоційну сферу школярів шляхом накопичення ними певних смислових еталонів співвіднесення художніх емоцій, що переживаються в процесі сприйняття музичних творів із художньо-виразними елементами музичної мови. Зазначене фахове утворення складається з трьох компонентів, кожен із яких містить два важливі елементи. Так, гностично-антропологічний компонент складається з таких елементів: зорієнтованість у психологічних та фізіологічних основах емоційної сфери особистості; поінформованість стосовно впливу мистецтва на емоційну сферу людини, усвідомлення синтезу емоційного й раціонального в художньо-творчій діяльності; ціннісно-інтенціональний компонент складається з таких елементів: фонд художніх переваг та сформованість еталонів емоційного реагування на певні художньо-смислові, образні та мовно-інтонаційні засоби; наявність накопичених емоційно-ціннісних еталонів; творчо-праксеологічний компонент складається з таких компонентів: здатність до рефлексії емоційно-творчого переживання художніх образів;

володіння вміннями екстраполяції власного художньо-емоційного досвіду на перцептивний, виконавський та педагогічний процеси.

У дослідженні представлено методологічне та методичне забезпечення проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на формування художньо-емоційного досвіду школярів. У якості методологічного забезпечення обрано проєктувальний підхід як наскрізний, комунікативно-компетентнісний, ментальний та полімодальний – як допоміжні. Відповідно до них обґрунтовано такі педагогічні принципи: забезпечення організаційної самостійності в процесі створення проєктів; активізації мнемічних конструктів художньо-емоційного досвіду в процесі аналізу образної виразності фортепіанних творів; цілеспрямованої активізації різних модусів сприйняття та відтворення художньої інформації; врахування домінуючого типу художнього мислення: раціонального, емоційного, гармонійного.

Методика проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва складалася з поетапного запровадження таких педагогічних умов: стимулювання генерації та диференціації художніх емоцій у музично-перцептивному та мистецько-аналітичному процесах; спрямування музично-аналітичної діяльності на формування та систематизацію ментальних уявлень щодо художньо-емоційних конотацій елементів музичної лексики; актуалізація художньо-емоційного досвіду як чинника самопроєктування педагогічно-перформативної діяльності.

Визначено чотири групи методів, що супроводжували процес запровадження розроблених педагогічних умов: рефлексивної сегрегації художніх емоцій; емоційної верифікації художньо-музичної інформації; синхронізації музично-афективних еталонів; складання художньо-емоційних проєктів фортепіанних творів; емоційно-інтелектуального проєктування художньо-музичної взаємодії.

Для визначення стану підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів здійснено

констатувальний експеримент на основі розроблених критеріїв та показників оцінювання компонентів та елементів зазначеного фахового утворення.

Оцінювання гностично-антропологічного компоненту здійснювалося за допомогою *когнітивного критерію* та його показників: міра спроможності ідентифікування художніх емоцій у музично-перцептивному та операційному процесах та ступінь обізнаності щодо атрибутів музичної мови в контексті їх зв'язку з художньо-емоційними переживаннями. Ціннісно-інтенціональний компонент діагностувався за допомогою *мотиваційного критерію* та його показників: міра прагнення особистого інтринсивно-ціннісного переживання художніх емоцій у музично-перцептивному процесі та інтенції щодо накопичення фахово-функціонального фонду художніх емоцій. Творчо-праксеологічний компонент оцінювався *перформативним* критерієм та його показниками: ступінь здатності здійснювати художньо-емоційну саморегуляцію у різних видах і формах освітнього процесу та міра розвиненості інтегрального (педагогічно-інтерпретаційного, музично-виконавського) вміння викликати художньо-емоційний відгук.

Експериментальна перевірка ефективності методики проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів здійснювалася за етапами: актуалізаційно-підготовчому, ментально-накопичувальному та творчо-афективному. На кожному з етапів було актуалізовано дієвість певних педагогічних умов і розроблених автором або модифікованих методів, що запроваджувалися на тлі обґрунтованих наукових підходів та дотриманням визначених принципів.

Отримані результати проходили перевірку за критерієм Р. Фішера (*F критерієм*), яка довела ефективність запропонованої методики проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на формування художньо-емоційного досвіду школярів.

Ключові слова: емоційна сфера особистості; художні емоції; художньо-емоційний досвід; фортепіанна підготовка; художньо-емоційний досвід школярів;

підготовленість майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів; проектування фортепіанної підготовки.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Чжоу, Є. (2018). Сутність та компонентна структура художньо-емоційного досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*, 2 (2), 116–124. Отримано з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmov_2018_2_13.
2. Чжоу, Є. (2018). Художньо-емоційний досвід школярів як вектор педагогічної спрямованості фортепіанної підготовки майбутнього вчителя музики. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*, 170, 253–257. Отримано з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2018_170_59.
3. Zhou, Ye. (2019). Pedagogical Conditions and Methods of Gaining Artistic Emotional Experience by Future Musical Art Teachers. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 9 (93), 299–310. doi:10.24139/2312-5993/2019.09/299-310.

Стаття у науковому зарубіжному виданні

4. Чжоу, Є. (2019). Методологічне забезпечення проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музики до набуття художньо-емоційного досвіду. *The Scientific Heritage*, 39-2 (39), 39–42. Retrieved from: <http://tsh-journal.com/wp-content/uploads/2019/10/VOL-2-No-39-39-2019.pdf>

Праці апробаційного характеру

5. Чжоу, Е. (2016). Значение репертуара в формировании художественно-эмоционального опыта. *Матеріали та тези III Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства»*, 1, (сс. 83–84). Одеса.

6. Чжоу, Е. (2017). Профессионально-педагогическая направленность фортепианной подготовки будущих учителей музыки для работы в Китае. *Материалы III Международного конгресса «Глобальные вызовы педагогического образования в университетском пространстве»*, (с. 329–330). Одесса: Издательский дом «Гельветика».
7. Чжоу, Е. (2018). Проектирование фортепианной подготовки будущих учителей музыки: Сущность и функциональные ориентиры. *Матеріали та тези IV Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства»*, 1, (с. 128–129). Одеса.
8. Чжоу, С. (2017). Емоційний досвід особистості як педагогічний чинник культурологізації особистості. *Матеріали XXXV Міжнародної науковопрактичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії»*, (с. 119–121). Переяслав-Хмельницький.
9. Чжоу, С. (2019). Емоція та її втілення в музиці. *Матеріали та тези V Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства»*, 1, (с. 131). Одеса [китайською мовою].

ABSTRACT

Zhou Ye. *Projecting future music teachers' piano training for the formation of school students' artistic and emotional experience.*

Thesis for the Doctor of Philosophy Degree. Speciality 014 – Secondary Education. Musical art. – State Institution “South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”. Odesa, 2020.

Contents

The research presents a theoretical justification and a new solution to the problem of forming artistic and emotional experience of future music teachers as a factor in their

readiness to form such an experience in school students based on specially designed piano training.

The author discusses the issue of harmonious development of personality's mental spheres, significance of their emotional sphere for processes of socialization and adaptation in society. Based on the analysis of scientific concepts regarding personality's emotional sphere, its "affective domain" (D. Krathwohl, B. Bloom, B. Masia, 2009) and the influence of art on it, the emphasis is laid on the phenomenology of artistic emotions as well as on artistic and emotional experience. The study substantiates the relevance of its formation in future music teachers as a factor of effective influence on the emotional sphere of school students in their further professional activity. Attention is paid to the pedagogical potential of piano training, within which future music teachers gain their own artistic and emotional experience and readiness to form it in schoolchildren. However, this sequence requires special methodological and methodical support, the absence and poor development of which causes a number of contradictions. In particular, between the artistic and emotional potential of piano music and the multifunctionality of future music teachers' piano training and the lack of methodological support for their readiness to form artistic and emotional experience of modern students in educational institutions etc. Based on the established contradictions, relevance and undeveloped methodological support for the training of future music teachers to form the artistic and emotional experience of schoolchildren on the basis of piano training, the scientific apparatus of research is determined, namely: aim, object, subject and objectives.

The aim of the study is to theoretically substantiate, develop and experimentally test the methodology of designing future music teachers' piano training in order to achieve their readiness to form the artistic and emotional experience of school students.

It is shown that the phenomenology of artistic emotions is characterized by a connection with social phenomena, which allows to interpret it as a kind of higher social feelings. Herewith, artistic emotions fall under the influence of inherent mental states that accompany the processes of sensation, perception, thinking and action. The accumulation of the fund of such emotions creates a cultural and personal construct –

artistic and emotional experience. Artistic and emotional experience of the individual is presented as the accumulated amount of emotional response to events reflected in works of art by specific means that cause a conglomeration of emotional, cognitive and evaluative feedback based on the experienced and memorized response during previous artistic and perceptual processes fixed as mental representations. The professional aspect of artistic and emotional experience's objectification is presented in the projection on piano training of future music teachers in the coordinates of their functional and methodological relationship.

The essence of future music teachers' artistic and emotional experience is determined as an integral professional unity that concentrates mental representations of artistic emotions, on the basis of which standards of artistic and emotional experiences, cognitive and evaluative response skills, ability to direct artistic and emotional comprehension of expressive content to the educational process in order to form schoolchildren' artistic and emotional experience, are formed. This quality performs functions, the implementation of which allows the assessment of artistic and emotional content of the musical work (evaluation and cognitive function); its contextual analysis against the background of stratificatory actualization of mental representations of other experience types (integral and convergent function); translation of the comprehended artistic and emotional meaning of the work in the pedagogical and performative process (artistic and communicative function).

The study determines the essence of future music teachers' readiness to form the artistic and emotional experience of schoolchildren. It is an integrated professional unity, which provides the ability to exercise purposeful pedagogical influence on the emotional sphere of schoolchildren by accumulating certain sense-related standards of correlating artistic emotions experienced in the process of perceiving musical works with artistically expressive elements of musical language. This professional unity consists of three components, each of which contains two important elements.

Thus, the gnostic and anthropological component consists of the following elements: orientation in the psychological and physiological foundations of individual's emotional sphere; awareness of the patterns of art's influence on the emotional sphere

of man, awareness of the synthesis of emotional and rational in artistic and creative activities; the value-based and intentional component consists of the following elements: the fund of artistic preferences and the formation of standards of emotional response to certain artistic and sense-related, figurative as well as language and intonational means; the presence of accumulated emotional and value standards; the creative and praxeological component consists of the following elements: the ability to reflect on the emotional and creative experience of artistic images; master the skills of extrapolation of one's own artistic and emotional experience to perceptual, performing and pedagogical processes.

The research presents methodological and methodical support for projecting piano training of future music teachers for the formation of school students' artistic and emotional experience. As a methodological support, the projective approach was chosen as cross-cutting; communicative and competence-based, mental and polymodal – as auxiliary ones. According to them, the following pedagogical principles are substantiated: maintenance of organizational independence in the course of project creation; activation of mnemonic constructs of artistic and emotional experience when analyzing figurative expressiveness of piano works; purposeful activation of various modes of perception and reproduction of artistic information; taking into consideration the dominant type of artistic thinking: rational, emotional, harmonious.

The methods of projecting piano training of future music teachers consisted of the gradual introduction of the following pedagogical conditions: stimulating the generation and differentiation of artistic emotions in musical and perceptual, artistic and analytical processes; orientation of musical and analytical activity on formation and systematization of mental representations concerning artistic and emotional connotations of the elements of musical vocabulary; actualization of artistic and emotional experience as a factor of pedagogical and performative activity's self-projection.

Four groups of methods that accompanied the process of introducing the developed pedagogical conditions are determined: reflexive segregation of artistic emotions; emotional verification of artistic and musical information; synchronization of

music and affective standards; building up artistic and emotional projects of piano works; emotional and intellectual projecting of artistic and musical interaction.

To determine the state of future music teachers' readiness for the formation of artistic and emotional experience of school students, a summative experiment was carried out on the basis of developed criteria and indicators for assessing the components and elements of this professional unity.

The assessment of the gnostic and anthropological component was carried out using *the cognitive criterion* and its indicators: the degree of ability to identify artistic emotions in musical, perceptual and operational processes, and the degree of awareness of the music language attributes in the context of their connection with artistic and emotional experiences. The value-based and intentional component was diagnosed with the help of *the motivational criterion* and its indicators: the degree of desire for personal intrinsic and value-based experience of artistic emotions in the musical and perceptual process, and the intention to accumulate professional and functional fund of artistic emotions. The creative and praxeological component was evaluated by *the performative criterion* and its indicators: the degree of ability to carry out artistic and emotional self-regulation in various types and forms of educational process and the degree of development of integral (pedagogical and interpretive, musical and performing) ability to evoke artistic and emotional response.

Experimental verification of the effectiveness of the methods of projecting future music teachers' piano training for the formation of school students' artistic and emotional experience was carried out in stages: actualizing and preparatory, mental and accumulative, creative and affective. At each stage, the author assessed the effectiveness of certain pedagogical conditions and developed by the author or modified methods that were introduced against the background of substantiated scientific approaches with adherence to certain principles.

The obtained results were verified according to the criterion of R. Fisher (*F criterion*), which proved the effectiveness of the proposed methods of projecting future music teachers' piano training for the formation of artistic and emotional experience of students.

Key words: emotional sphere of personality; artistic emotions; artistic and emotional experience; artistic and emotional experience of school students'; piano training; readiness of future musical art teachers to form school students' artistic and emotional experience; projecting of piano training.

LIST OF APPLICANT'S PUBLICATIONS

Articles in scientific professional journals of Ukraine

1. Zhou, Ye. (2018). Sutnist ta komponentna struktura khudozhnio-emotsiinoho dosvidu maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Essense and componental structure of artistic and emotional experience of future music teachers]. *Aktualni pytannia mystetskoï osvity ta vykhovannia – Urgent problems of art education and upbringing*, 2(2), 116-124. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmov_2018_2_13.
2. Zhou, Ye. (2018). Khudozhnio-emotsiinyi dosvid shkoliariv yak vector pedahohichnoi spriamovannosti fortepiannoi pidhotovky maibutnioho vchytelia muzyky [Artistic and emotional experience of schoolchildren as a vector of pedagogical orientation of future music teacher's piano training]. *Naukovi zapysky Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Seria: Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of Central Ukrainian state pedagogical university named after Volodymyr Vynnychenko. Series: Pedagogical sciences(170)*, 253-257. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2018_170_59.
3. Zhou Ye. (2019). Pedagogical Conditions and Methods of Gaining Artistic Emotional Experience by Future Musical Art Teachers. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies: Scientific Bulletin*, 9(93), 299–310. doi:10.24139/2312-5993/2019.09/299-310.

Article in a foreign scientific journal

4. Zhou Ye. (2019). Methodological support of projecting future music teachers' piano training for gaining artistic and emotional experience. *The Scientific Heritage*, 39-

2(39), 39-42. Retrieved from <http://tsh-journal.com/wp-content/uploads/2019/10/VOL-2-No-39-39-2019.pdf>.

Works of approbation character

5. Zhou, Ye. (2016). Znachenije repertuara v formirovanii khudozhestvenno-emotsionalnogo opyta [Meaning of repertoire in forming artistic and emotional experience]. *Materialy ta tezy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii molodykh uchenykh ta studentiv "Muzychna ta khoreorafichna osvita v konteksti kulturnoho rozvytku suspilstva"* – *Proceedings from the III International scientific and practical conference of young scientists and students "Musical and choreographic education in the context of society's cultural development"*, 1, pp. 83–84, Odesa.
6. Zhou, Ye. (2017). Professionalno-pedagogicheskaya napravlennost fortepiannoi podgotovki budushchikh uchitelei muzyki dlya raboty v Kitaye [Professional and pedagogical orientation of future music teachers' piano training for work in China]. *Materialy III Mezhdunarodnogo kongressa "Globalnyie vyzovy pedagogicheskogo obrazovaniya v universitetskom prostranstve"* – *Proceedings from III International Congress "Global challenges of pedagogical education in academia*, (pp. 329-330), Odesa.
7. Zhou, Ye. (2018). Proyektirovaniye fortepiannoy podgotovki budushchikh uchiteley muzyki: Sushchnost i funktsionalnyie orientiry [Projecting piano training of future music teachers: essence and functional reference points]. *Materialy ta tezy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii molodykh uchenykh ta studentiv "Muzychna ta khoreorafichna osvita v konteksti kulturnoho rozvytku suspilstva"* – *Proceedings from the III International scientific and practical conference of young scientists and students "Musical and choreographic education in the context of society's cultural development"*, 1, pp. 128-129, Odesa.
8. Zhou, Ye. (2017). Emotsiinyi dosvid osobystosti yak pedahohichniy chynnyk kulturolohizatsii osobystosti [Emotional experience of personality as pedagogical factor of personality's culturologization]. *Materialy XXXV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-conferentsii "Problemy ta perspektyvy rozvytku nauky na*

pochantku tretioho tysiacholittia u krainakh Yevropy ta Azii” – Proceedings from XXXV International scientific and practical Internet-conference “Problems and prospects for the development of science at the beginning of the third millennium in the countries of Europe and Asia”, (pp. 119–121), Pereyaslav-Khmelnytskyi.

9. Zhou, Ye. (2019). Emotsiia ta ii vtilennia v muzytsi [Emotion and its embodiment in music]. *Materialy ta tezy V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii molodykh uchenykh ta studentiv “Muzychna ta khoreorafichna osvita v konteksti kulturnoho rozvytku suspilstva” – Proceedings from the V International scientific and practical conference of young scientists and students “Musical and choreographic education in the context of society’s cultural development”, 1, p. 131, Odesa [in chinese].*

